

Фідкевич О. Л.,
кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНТЕГРОВАНОГО МОВНОГО КУРІКУЛУМУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ В ЗЗСО УКРАЇНИ З НАВЧАННЯМ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Багатомовна освіта - один із пріоритетних напрямів трансформації українського освітнього простору.

На законодавчому рівні створені умови для запровадження моделі багатомовної освіти. Серед основних документів, які надають можливість її підтримки: Конституція України (статті 10, 11, 53), закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003), «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин» (1997), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), закон «Про освіту» (стаття 7, 2017), закон «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5, 2020) та ін.

Утім існують певні питання щодо теоретичного осмислення її сутності, змісту, структури; принципів добору методів і прийомів, технологій її реалізації; розробки дидактичних матеріалів належного рівня; підготовки фахівців. Суттєвою проблемою є і відсутність в Україні підручників і посібників для закладів загальної середньої освіти, які працюють за програмами багатомовної освіти.

Визначення оптимальної моделі багатомовної освіти, розробка науково-методичного забезпечення її реалізації, створення підручників, які б забезпечували інтегративний підхід до навчання мов є необхідними і актуальними завданнями для української педагогічної науки. Упровадження такої моделі є доцільною альтернативою для закладів загальної середньої освіти з навчанням мов національних меншин: організація освітнього процесу на її основі має покращити якість освіти і сформувати багатомовність учнів у відповідності до їхніх особистих потреб, регіональних та загальнодержавних потреб.

Співробітниками відділу навчання мов національних меншин Інституту педагогіки НАПН України у 2021 році розпочато дослідження «Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин.

У контексті цієї моделі *багатомовна освіта* розглядається як освітньо-організаційний процес, що передбачає *компетентісно орієнтоване навчання* трьох мов як систем (рідної, державної і іноземної) з урахуванням їхнього культурного аспекту та використання цих мов як засобів опанування предметним змістом немовних предметів, засобів спілкування в багатомовному освітньому середовищі.

Послідовне формування комплексу зазначених компетентностей має здійснюватися на основі *інтегративного, комунікативно-когнітивного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, міжкультурного і текстоцентричного підходів* до навчання мов у процесі реалізації моделі багатомовної освіти:

Інтегративний підхід визначає світоглядну, педагогічну й організаційну специфіку багатомовної освіти і передбачає передусім узгодження і синхронізацію мовного курікулуму, при цьому методи і прийоми навчання спрямовуються на встановлення зв'язків між різними мовами на основі міжмовного трансферу.

На основі напрацювань українських і зарубіжних фахівців у царині багатомовної освіти, з урахуванням положень Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [1], визначено такі основні принципи інтегрованого мовного курікулуму, які мають актуалізуватися в моделі багатомовної освіти:

- з першого класу початкової школи обов'язкове навчання рідної мови на основі розвитку компетентностей у чотирьох видах комунікативної діяльності;
- раннє розширення мовного репертуару учня – початок навчання рідною, вивчення української та іноземної мов з першого класу; навчання певного відсотку предметів з 5 класу державною мовою (відповідно до законодавчих та нормативних документів у галузі освіти); можливість вивчення другої іноземної мови з 5 класу;
- узгодження і синхронізація навчальних планів і програм мовних курсів, програм мовних і немовних курсів;
- загальні відомості про мову як засіб пізнання і спілкування, мовні одиниці і явища репрезентуються у контексті навчання М1 та повторюють і уточнюють в процесі навчання М2, М3;
- навчання М2, М3 здійснюється на основі системного порівняння релевантних аспектів рідної мови, з широким застосуванням трансферу (перенесення умінь з рідної мови у нові виучувані мови);
- застосування навчальних стратегій, засвоєних у контексті навчання М1, у процесі вивчення М2, М3;

➤ здійснення мовно-предметної інтеграції на основі імерсійної технології CLIL, яка дає можливість використання другої або третьої мови (M2, M3) як засобу засвоєння змісту предметів немовної галузі, одночасно предметний зміст застосовується для навчання мови;

Заклад загальної середньої освіти має можливість здійснювати не тільки горизонтальну диверсифікацію структури навчального процесу, а й вертикальну, за рахунок варіативної частини освітньої навчальної програми (в межах факультативного навчання однієї мови перейти до вивчення іншої; розпочати навчання мови, яка не входить до переліку трьох основних мов, з будь-якого рівня навчання в закладі загальної середньої освіти).

Також може здійснюватися інтеграція предметів мовної галузі з предметами інших галузей, що відображається в освітній програмі закладу загальної середньої освіти і у відповідних навчальних програмах.

Модель багатомовної освіти має певні переваги перед традиційним підходом до навчання мов: опанування змістом предметів засобами другої і третьої мови ефективно підвищує рівень комунікативних умінь в порівнянні із звичною для вчителів системою окремого навчання мов; посилюється міжмовна і міжпредметна інтеграція, що сприяє формуванню цілісного світосприйняття в учнів різних предметів; розширюється та поглиблюється процес навчання мов; покращується співпраця вчителів; активізується процес методичного пошуку, інтегруються методики навчання, оптимізується процес навчання, в цілому він стає більш інтенсивним.

Завдання, які постають у процесі реалізації моделі багатомовної освіти, зокрема інтеграція мовного курікулуму, є певним викликом для всіх учасників навчального процесу, втім досвід зарубіжний досвід і досвід вчителів, які були долучені до експериментальної роботи за багатомовними програмами, дає можливість вважати, що він може бути успішним за належної організації та системного підходу.

Ключові слова: багатомовна освіта, інтегрований мовний курікулум, підручники і посібники, комплексний, модель.

Література:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.